

genadigd. Toch wekte hij ouders op niet te denken dat hun kind wel een ‘verworping’ zou zijn. Integendeel, zij mochten ‘hopen, gegrond hopen’. In zijn vrijmacht maakte God ‘uitzonderingen’. Met deze verborgenheden van het goddelijk besluit hadden ouders echter niet te rekenen. Zij moesten ‘te werk gaan’ naar Gods geopenbaarde belofte. ‘Het is daarbij dus niet de eerste vraag wat die kinderen *zijn*; maar waar wij als geloovige ouders die kinderen krachtens de belofte voor moeten aanzien: als verworpenen, of als van den Heere ten leven uitverkorenen. – We hebben hier eenvoudig te *gelooven* in de belofte.’⁴⁰

Voorwaar, krachtige confessionele taal van de ook toen al bevindelijk aangelegde Wisse. Het zou te ver gaan om de formulering ‘aanzien voor’ te verklaren uit Kuypers leer van de veronderstelde wedergeboorte. Diens tegenstanders gebruikten niet altijd heldere terminologie, maar sloten zich vaak nauw aan bij de taal van hun opponent.⁴¹ Tegelijkertijd bleven zij erbij dat alleen het verbond grond voor de doop was. Aan hypothetische veronderstellingen met betrekking tot de aanwezigheid van de wedergeboorte waagden zij zich niet. Voor hen was de prediking een onmisbaar heilsmiddel. De werking van de Heilige Geest mocht niet los van het woord worden gedacht. In die lijn bewoog ook Wisse zich.⁴² Maar niet over de hele linie. Opmerkelijk is dat hij verder in kuyperiaanse richting ging dan zijn geestverwanten door toe te geven dat als men wist welke kinderen uitverkoren waren, men alleen die kinderen zou dopen.⁴³ Dit kwam heel dicht bij Kuypers stelling dat de doop die aan niet-uitverkoren kinderen was bediend een schijn-doop moest heten. Lindeboom, aan wiens optreden Wisse in zijn afscheidsbrief aan de classis later herinnerde,⁴⁴ en ook ds. T. Bos, bestreden deze positie van Kuypers (en Wisse) uitdrukkelijk. Volgens Schrift en belijdenis moest men eenvoudigweg gehoorzamen aan God, die zowel uitverkoren als niet-uitverkoren kinderen onder het verbond geboren deed worden en gebod *al* die kinderen te dopen, omdat dit ‘het *sacrament Zijner belofte*’ was.⁴⁵ Wisses uitlating over de beperking van de doop tot de uitverkoren kinderen was wezensvreemd aan de handhaving van het verbond als grond voor de doop en een insluipsel uit het speculatieve kuyperiaanse gedachtegoed, waarvoor Wisses geest vatbaar was.

Intussen is het alleszins begrijpelijk dat Wisses Utrechtse collega Rullmann fijntjes naar diens leerboekje verwees, omdat de schrijver zich zijns inziens in exact dezelfde geest uitliet als de synode van 1905.⁴⁶ Deze synode koos in haar pacificatieformules bewoordingen waarin zowel de voor- als tegenstanders van de leer van de veronderstelde wedergeboorte zich min of meer konden vinden. Zij die verontrust waren over deze leer en de doorwerking daarvan, beschouwden de uitwerking van de synodebesluiten

⁴⁰ *Handleiding* (Kampen 1906²) 81.

⁴¹ R.J. Dam, B. Holwerda en C. Veenhof, *Rondom “1905”. Een historische schets* (Terneuzen 1945³) 56, noemen als door tegenstanders van Kuypers gebruikte termen: houden voor, beoordelen, beschouwen, aannemen als, erkennen, behandelen.

⁴² Herhaaldelijk wees Wisse als grond voor de doop het genadeverbond aan: *Handleiding*, eerste druk 43, 76v en tweede druk 48, 80v. Over de verbinding van Geest en Woord respectievelijk 72 en 76.

⁴³ *Handleiding*, eerste druk 77, tweede druk, 81.

⁴⁴ *Memoires*, 85.

⁴⁵ Lindeboom, geciteerd bij Dam e.a., *Rondom “1905”*, 66. Vgl. T. Bos, *Genadeverbond en bondzegelen* (Kampen 1904) 80, 152v, 156, 161v.

⁴⁶ *Utrechtsche Kerkbode* 18 december 1920.